

OBSAH

Úvod	7
Věci v právním smyslu	8
Seznam zkratk	26

ČÁST I

Text nového občanského zákoníku	29
---------------------------------------	----

ČÁST II

Judikatura	43
1. Všeobecná ustanovení o věcech v právním smyslu	45
2. Rozdělení věcí	89
2.1. Hmotné a nehmotné věci	89
2.2. Movité věci	95
2.3. Nemovité věci	108
2.4. Zastupitelné věci	137
2.5. Věci zužitelné	143
2.6. Věci hromadné	144
2.7. Obchodní závod	161
2.8. Odštěpný závod, organizační složka podniku, provozovna	172
2.9. Obchodní tajemství	186
3. Součást věci a příslušenství věci	193
3.1. Součást věci	193
3.2. Příslušenství	273
4. Cenné papíry	317

ČÁST III

Přílohy	377
Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku	379
Občanský zákoník z roku 1964	395
Občanský zákoník z roku 1950	396
Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937	397
Obecný zákoník občanský	400
Věcný rejstřík k vybrané judikatuře	404

VĚCI V PRÁVNÍM SMYSLU

1. Dosavadní stav

Vedle problematiky právních subjektů, subjektivních práv a povinností je další klíčovou oblastí obecné části občanského práva hmotného, potažmo celého soukromého práva, kategorie předmětu soukromoprávních vztahů.

Panující doktrína rozlišuje dvojí předmět občanskoprávních vztahů:

- primární či přímý předmět, kterým je lidské chování spočívající v *dare, facere, omittere* či *pati*;
- sekundární či druhotný předmět, jímž je to, k čemu se lidské chování vztahuje.

Předmět občanskoprávních vztahů v druhém významu upravoval občanský zákoník z roku 1964¹ v § 118 a násl. Rozeznával čtyři druhy předmětů: věci, práva, jiné majetkové hodnoty, jakož i byty a nebytové prostory.

Pojem věci občanský zákoník výslovně nereguloval. Literatura ani judikatura však nikdy nepochybovala o tom, že věcmi v právním smyslu se rozumí toliko hmotné předměty, které jsou ovladatelné a užitečné.² Ovladatelnost i užitečnost (způsobilost sloužit potřebám lidí) se chápala nikoliv subjektivně, nýbrž objektivně.

Charakteristický znak dosavadní úpravy představovalo rovněž ustanovení § 120 odst. 2 obč. zák., podle nějž stavba není součástí pozemku. Tím byl vyjádřen odklon od zásady *superficies solo cedit*, na základě níž se trvalé stavby považovaly naopak za součást pozemku.

Subjektivní práva byla předmětem občanskoprávních vztahů, pokud to jejich povaha připouštěla (§ 118 odst. 1 obč. zák.), a také připouštěla-li to povaha právního vztahu.³ Povaha nepřipouštěla, aby předmětem soukromoprávních vztahů byla osobní práva. Naproti tomu práva majetková předmětem právních vztahů zásadně být mohla (zejména pohledávky). Výjimečné postavení mělo z tohoto hlediska právo vlastnické. Samozřejmě i s ním bylo možno disponovat, avšak za předmět právního vztahu se nebralo vlastnické právo, ale věc, která byla jeho předmětem.

Literatura důvodně poukazovala na to, že mezi předměty je nutno počítat i dluhy, jak to dokládají např. instituty převzetí dluhu či přistoupení k závazku.⁴

Byty a nebytové prostory byly předmětem občanskoprávních vztahů, pokud byly vymezeny jako jednotky podle zákona o vlastnictví bytů.

¹ Dále též „obč. zák.“.

² Tento závěr se – z hlediska normativního – dovozoval nejen z občanského zákoníku samotného, ale i s ohledem na kontinuitu s § 23 občanského zákoníku z roku 1950, jakož i vzhledem k souběžně přijímanému a účinnému § 13 zákoníku mezinárodního obchodu.

³ Knapp, V.; Knappová, M. (aktualizoval a doplnil Mikeš, J.) in Švestka, J.; Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné I.* 5. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 249.

⁴ *Ibidem*.

Kategorie jiných majetkových hodnot představovala sběrnou skupinu, do níž spadaly předměty, jež nebylo možno podřadit pod žádnou z ostatních tří skupin. Jednalo se tedy o takové majetkové hodnoty, které nebyly ani věcmi v právním smyslu, ani subjektivními právy či povinnostmi (pohledávkami a dluhy), ani byty nebo nebytovými prostorami. Mohlo tak jít pouze o majetkové hodnoty nehmotné povahy.⁵

2. Koncepční změny a důvody k nim vedoucí

a. Přehled

Nový občanský zákoník přináší mnohé změny. Jednou z těch, které budou mít dalekosáhlý dopad nejen teoretický, ale především praktický, je odlišné pojetí předmětů občanskoprávních vztahů (viz § 489 a násl. NOZ). Je namístě vyzdvihnout především tyto tři změny:

- opuštění úzkého pojetí věci v právním smyslu, omezeného toliko na hmotné předměty, a naopak příklon k pojetí širokému, v rámci něž se mezi věci v právním smyslu zahrnují i předměty bez hmotné podstaty. V důsledku toho se již nediferencuje mezi jednotlivými druhy předmětů občanskoprávních vztahů, jako tomu bylo doposud; pojem věci v právním smyslu totiž vyplňuje téměř celý rozsah kategorie předmětů občanskoprávních vztahů;
- mezi věci v právním smyslu se již nebudou počítat živá zvířata;
- opětovné zavedení principu *superficies solo cedit*.

b. Změna koncepce pojmu věci

Široké pojetí věci je vyjádřeno v § 489 NOZ, jenž považuje za věc v právním smyslu „*vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí*.“ Nový občanský zákoník tak opouští od úzkého pojetí pojmu věci, jež zastávají kupř. kodifikace německá, řecká či nizozemská, a naopak se inspiruje obecným zákoníkem občanským,⁶ v jehož § 285 se pravilo: „*Všechno, co od osoby je rozdílné a slouží k potřebě lidí, sluje věc v právním smyslu*.“⁷ Věcí taky byly nejen předměty hmotné, ale i nehmotné, tj. zejména práva, ale kupř. i práce; viz § 303 o. z. o., jenž jako ocenitelnou věc zmiňuje práci ruční a práci hlavou.⁸

⁵ V podrobnostech k dosavadnímu stavu viz učebnice občanského práva hmotného a komentáře k občanskému zákoníku, jakož i literaturu v nich citovanou.

⁶ Dále též „o. z. o.“.

K různým pojetím věci z komparativního hlediska a k vztahu pojmu věci k pojmu majetku, jmění či majetkových práv srov. von Bar, Ch.; Drobnič, U. *Study on Property Law and Non-contractual Liability Law as they relate to Contract Law*. s. 309–312. Dostupné z http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/study.pdf.

⁷ Obdobně § 80 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937: „*Majetková práva se týkají věcí v právním smyslu. Věcí v právním smyslu je vše, co je rozdílné od člověka a slouží k potřebě lidí*.“

⁸ Krčmář ohledně tohoto ustanovení vyslovuje pochybnost, zda je konzistentní s pravidlem, dle něž věcí je jenom to, co je od člověk odlišné. Viz Krčmář, J. (doplnil Andres, B.) *Právo občanské I. Výklady úvodní a část všeobecná*. 4. vydání. Praha : Knihovna sborníku věd právních a státních, 1946, s. 175.

Z uvedených důvodů bylo dovolání zamítnuto (§ 243b odst. 2 o. s. ř.). Podle § 243b odst. 5, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř. by úspěšným žalobcům příslušela náhrada nákladů dovolacího řízení, ty jim však nevznikly.

15. Zvířata

Zvířata chovaná v uzavřených oborách jsou ve vlastnictví toho, kdo je koupil či vyšlechtil.

NS 22 Cdo 980/2005, ASPI JUD93060CZ

Z odůvodnění:

Okresní soud v Benešově (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 30. září 2003, čj. 11 C 1567/98-387, vypořádal bezpodílové spoluvlastnictví účastníků tak, že pod bodem I. výroku do výlučného vlastnictví žalobkyně přikázal věci movité – vybavení bytu, dva automobily zn. Volha bez státních poznávacích značek a 37 ks vydělaných kůží ondatery, vše v ceně 37 235 Kč, dále jí přikázal blíže označené pozemky, zapsané u Katastrálního úřadu v B. na LV č. 381 pro obec N., kat. území O., na LV č. 63 pro obec Č., kat. území J, na LV č. 102 pro obec N., kat. území H., pozemky zapsané u Katastrálního úřadu v P. na LV č. 243 pro obec a kat. území M., všechny v ceně 834 684,90 Kč a víceúčelový objekt garáže a chlívků a dřevěný kurník na pozemku parc. č. 1301, zapsaném u Katastrálního úřadu v B. na LV č. 54 pro obec N., kat. území H., v ceně 185 940 Kč. Pod bodem II. do výlučného vlastnictví žalovaného přikázal blíže označené věci movité v ceně 30 100 Kč a pozemky zapsané u Katastrálního úřadu v B. na LV č. 102 a č. 218 pro obec N., kat. území H., na LV č. 63 pro obec Č., kat. území J., a LV č. 571 pro obec Č., kat. území Č., v ceně 1 354 781,10 Kč a žalovanému uložil, aby žalobkyni na vyrovnání jejího podílu zaplatil částku 1 820 405,20 Kč. Pod bodem III. rozhodl o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví účastníků k pozemku parc. č. 1312/2 – zahrada v obci N., kat. území H. Pod body IV. až VII. rozhodl o nákladech řízení a soudním poplatku.

Soud prvního stupně vzal za prokázané, že manželství účastníků, uzavřené 22. 4. 1957, zaniklo rozvodem 17. 4. 1998. K tomuto dni zaniklo jejich bezpodílové spoluvlastnictví. K dohodě o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví mezi účastníky nedošlo. Do bezpodílového spoluvlastnictví účastníků patří věci, které soud učinil předmětem vypořádání. V průběhu manželství začal žalovaný se souhlasem žalobkyně podnikat, nejprve jako soukromý zemědělec, později s předmětem podnikání koupě zboží za účelem jeho prodeje a prodej. Do roku 1996 nevedl účetnictví v souladu s příslušnými právními předpisy. K 17. 4. 1998 činila aktiva firmy žalovaného 3 800 770,21 Kč. Tato částka zahrnovala částku 993 000 Kč, představující cenu 95 ks zvěře. Pasiva k tomuto datu činila 336 934 Kč, takže čisté obchodní jmění žalovaného činilo 3 463 783,21 Kč. Ceny nemovitostí, vyčíněných kůží ondatery a obchodního jmění žalovaného byly stanoveny znalci, jinak se účastníci na cenách movitých dohodli. Soud prvního stupně přikázal věci movité a pozemky do výlučného vlastnictví toho kterého z účastníků vesměs v souladu se shodnými návrhy účastníků. Při

výpočtu částky, kterou je žalovaný povinen zaplatit žalobkyni na vypořádání, zohlednil výši čistého obchodní jmění žalovaného. Pokud žalovaný tvrdil, že k 17. 4. 1998 měl dluhy ve výši 3 939 000 Kč, a toto tvrzení prokazoval výpověďmi svědků J. Š., K. V. a A. P., soud prvního stupně s ohledem na finanční situace žalovaného v dobách, kdy půjčky měly být poskytnuty, a obsah výpovědí těchto svědků považoval jejich výpovědi za účelové.

Krajský soud v Praze jako soud odvolací k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 27. května 2004, čj. 27 Co 173/2004-422, změnil rozsudek soudu prvního stupně v napadené části ve výroku pod bodem II. tak, že z věcí přikázaných do výlučného vlastnictví žalovaného vypustil stolní cirkulárku a že hodnota movitých věcí činí 27 600 Kč, žalovanému přikázal do výlučného vlastnictví čisté obchodní jmění z jeho podnikání v částce 2 525 110 Kč a částku, kterou je žalovaný povinen zaplatit žalobkyni na vypořádání, vyčíslil částkou 1 424 816 Kč. Jinak rozsudek soudu prvního stupně ve výroku pod bodem I. a II. potvrdil. Dále rozhodl o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud vypustil z věcí přikázaných do výlučného vlastnictví žalovaného stolní cirkulárku v ceně 2 500 Kč, neboť tuto účastníci v odvolacím řízení z vypořádání vypustili, v důsledku čehož došlo ke snížení ceny movitých věcí přikázaných žalovanému. Přisvědčil žalovanému, že soud prvního stupně pochybil, když neuvedl ve výroku rozsudku hodnotu čistého obchodního jmění ze živnosti žalovaného, která vyjadřuje hodnotu živnosti žalovaného ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníků a která do jejich bezpodílového spoluvlastnictví patří. Protože účastníci v odvolacím řízení učinili nesporným, že ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví činila pasiva živnosti žalovaného 1 423 692 Kč, při vypořádání vyšel z čistého obchodního jmění v částce 2 525 110 Kč. Podle názoru odvolacího soudu znalkyně Mgr. J. Ř. správně zahrнула do aktiv živnosti žalovaného cenu lesní zvěře na pozemcích v honitbě žalovaného, neboť jde o zvěř chovanou v uzavřené oboře. Uvedl, že „podle zákona o myslivosti se sice vlastnictví ke zvířatům, která jsou předmětem práva myslivosti, nabývá až jejich ulovení či uhynutím (zhasnutím). To se však netýká těch zvířat, která jsou chována v uzavřených oborách. Tato zvířata jsou ve vlastnictví toho, kdo je koupil či vyšlechtil (vit též názor Ústavu státu a práva Akademie České republiky ze dne 1. 1. 1994, publikovaný v časopise Právník, ročník 94, v sešitě 1 na str. 81)“. Jinak rozsudek soudu prvního stupně v napadené části odvolací soud považoval za věcně správný.

Z argumentace dovolacího soudu:

Dovolací soud dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, neboť žalovaným v dovolání nastolená právní otázka, týkající se vlastnictví zvěře chované v oboře, nebyla dosud tímto soudem řešena.

Bezpodílové spoluvlastnictví účastníků zaniklo rozvodem 17. 4. 1998. Poněvadž k zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníků došlo před nabytím účinnosti novely občanského zákoníku, provedené zákonem č. 91/1998 Sb., bylo třeba věc s ohledem na čl. VIII odst. 2 a 5 tohoto zákona posuzovat podle občanského zákoníku ve znění před novelou provedenou tímto zákonem (dále „obč. zák.“).

Podle § 143 obč. zák. ve znění před novelou provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů je vše, co může být předmětem vlastnictví a co bylo nabyto některým z manželů za trvání manželství, s výjimkou věcí získaných dědictvím nebo darem, jakož i věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě nebo výkonu povolání jen jednoho z manželů, a věcí vydaných v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka.

Odvolací soud v souladu se stanoviskem Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky, publikovaným v časopise Právník č. 1, ročník 1994, str. 81, zaujal právní názor, že zvířata chovaná v uzavřených oborách jsou ve vlastnictví toho, kdo je koupil či vyšlechtil. Na tomto právním názoru dovolací soud neměl důvod nic měnit. Správnost tohoto závěru je zřejmá i z možnost uživatel honitby prodávat ulovenou, popř. odchycenou zvěř, zvěřinu a jiné části zvěře pocházející z jeho honitby nyní ve smyslu § 51 odst. 1 platného zákona o myslivosti č. 449/2001 Sb. Přitom platně může prodat věc, tedy i zvěř, jen její vlastník. To se samozřejmě týká i zvěře chované v oboře, která je druhem honitby s obvodem trvale dokonale ohrazeným nebo jinak uzpůsobeným tak, že chovaná zvěře z obory nemůže volně vybíhat [§ 2 písm. j) zákona č. 449/2001 Sb.]. Z obsahu spisu je zřejmé, že zvěř, kterou žalovaný chová (choval) v oboře, koupil, resp. že pochází z jím zakoupené zvěře a že tuto zvěř mohl či může prodat za dohodnutou cenu. Bez ohledu na to, že na chov zvěře v oborách se ke dni zániku bezpodílového spoluvlastnictví účastníků vztahoval zákon č. 23/1962 Sb., o myslivosti, z hlediska § 143 obč. zák. se tato zvěř stala předmětem bezpodílového spoluvlastnictví účastníků, neboť byla nabyta žalovaným za trvání manželství, a protože chov této zvěře tvoří jednu z náplní živnosti žalovaného, byla oceněna v rámci ocenění jeho obchodního jmění. Ostatně v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví obecně platí, že při ocenění vypořádávaných věcí se vychází z cen odpovídajících době vypořádání. Z těchto důvodů odvolací soud v namítaném právním posouzení věci nepochybil a jeho rozhodnutí je tak správné.

Pokud jde o námitku žalovaného, že odvolací soud pominul jeho tvrzení a skutečnost, že zůstal dlužen svým věřitelům značné částky vynaložené z titulu půjčky do jeho podnikání a že aktiva jeho živnosti jsou pak podstatně nižší, nejde o případ dovolacího důvodu nesprávného právního posouzení věci [§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.], ale o uplatnění dovolacího důvodu vady řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci [§ 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř.]. Důvodnost uvedené procesní námitky by mohl dovolací soud v rámci dovolacího řízení řešit, jen pokud by přímo souvisela s právní otázkou, pro jejíž řešení bylo dovolání připuštěno. Protože taková příčinná souvislost není dána, lze uzavřít, že rozhodnutí odvolacího soudu nelze z hlediska možného přezkumu věci dovolacím soudem považovat za nesprávné.

Z uvedených důvodů dovolací soud proto podle § 243b odst. 1 o. s. ř. dovolání žalovaného zamítl.